

SÖYLEŞİ (*) / PROF. DR. IMMANUEL NESS (**)

Prof. Dr. Immanuel Ness

Dr. Güven Savul

■ **“Küresel sermayenin devasa gücünü alt edecek bir duruşu olmadığından, günümüzde işçi sınıfının geleceğine dair umutlu değilim. Küresel kapitalizme karşı durma kapasitesi bulunan sağlam bir işçi sınıfının gelişimi, esaslı sendikalar ve işçi yapılanmaları temeline kök salmış örgütlü bir gücü zorunlu kılıyor.”**

■ Sayın Ness, küresel kapitalizmin geleceğini nasıl düşünüyoruz?

Bu hepimizin üzerinde durduğu hayati bir soru. Tüm dünyaya yayılmış olan kapitalizmin gidişatı nedir? Sizin gibi ben de, hali hazırda meydana gelen değişiklikleri anlamak için elimden gelenin en iyisini yapmaya çalışıyorum. Dünyaya bakış açım genel anlamda emekçilerin bakış

açısıyla aynı düzlemde. Diğer yandan sermayenin nasıl işlediğini de anlamak için çaba sarf ediyorum. Çünkü emek, sermayedarlarla etkileşime giriyor. İşçiler ve köylüler, sermayenin işleyişinde hala belirleyici birer role sahip. Küresel üretim zincirlerinin yayılması, devasa karlar elde etmeyi hedefleyen şirketler ve mali kuruluşlarla doğrudan ilgili.

(*) Prof. Dr. Immanuel Ness ile söyleşiyi, TÜRK-İŞ Uzmanı Dr. Güven SAVUL gerçekleştirmiştir. / savulunguven@yahoo.com

(**) New York Şehir Üniversitesi siyaset bilimi profesörü ve Johannesburg Üniversitesi, Sosyal Değişim Merkezi'nde kademli araştırma görevlisidir. / iness@brooklyn.cuny.edu

Küresel Güney'de yeni yerlere yatırım yapılmasıyla beraber finans kapital, bu bölgelerdeki düşük ücretli işçilerin sömürülmeleri vasıtasıyla stratejik üstünlükler sağlayabiliyor. Küresel sermayenin devasa gücünü alt edecek bir duruşu olmadığından, günümüzde işçi sınıfının geleceğine dair umutlu değilim. Küresel kapitalizme karşı durma kapasitesi bulunan sağlam bir işçi sınıfının gelişimi, esaslı sendikalar ve işçi yapılanmaları temeline kök salmış örgütlü bir gücü zorunlu kılıyor.

Günümüzde Türkiye'de, Ortadoğu çapında ve emeğin direncinin artış sergilediği en yoğun şekilde sömürülen ülkelerde, işçi sınıfı mücadelelerinin olası inşasına yönelik beklenti içinde olmamızı sağlayacak çok sayıda neden bulunsa bile, işçi sınıfı gücü, esaslı sendikalar ve siyasi partilerin çatısı altında bir araya getirilmiş değil.

Başka yerlerde olduğu gibi Türkiye'de de, böyle esaslı örgütsel yapıların kurulması, kapitalizm ile küresel kapitalizmle mücadelede yetersiz kalan devletlere göğüs germek için zorunlu. Yine de, küresel kapitalizm karşıtı güçleri inşa etme şansı kesinlikle bulunuyor ve ben bunun, Avrupa'nın merkez ülkelerinin ve de yerleşimci ülkelerin dışında kalan Amerika ve Güneydoğu Asya'nın daha fazla sömürülen ülkelerinde, yani Küresel Güney'de gerçekleşeceğine inanıyorum. Türkiye gibi ülkelerde, kontrolsüz küresel sermayeyi dizginleyip ona karşı durabilmek için, kapsayıcı ve yoğun mücadeleciler işçi sınıfı örgütlerinin kurulması gerekiyor. Küresel Güney'de, işçilerden artık emek elde edilmesine ve de doğal kaynaklar ile tarım arazilerinin yağmalanmalarına karşı koyacak büyük bölgesel ittifakların kurulmasının

zorunluluk olduğunu düşünüyorum. Bu her şekilde siyasal örgütlenmeyi de zorunlu kılıyor.

■ **“Kapitalizm karşıtı mücadele”yi nasıl yorumlayabiliriz? Yani kapitalizm karşıtı mücadele yerleşik sisteme karşı mı olmalı yoksa reformcu bir biçimde mi yürütülmeli?**

Kapitalizm karşıtı bir mücadele inşa edilirken reformlar için de çaba sarf edilmeli. Sendikalar için olduğu kadar, soldaki siyasal yapılar bakımından da işçilerin yaşamlarının sürdürülebilmesini sağlamak önemli. Sendikamızın, işçilerin maddi çıkarlarının geliştirilmesiyle ilgilendiğinden eminim. Yani ücret artışları, sosyal hak ve ödemelerin iyileştirilmesi anlamında söylüyorum.

Diğer yandan, küresel sendikal federasyonların tamamının, siyasal eylemle ilgilendiğini söyleyemeyiz. Bu federasyonlar, refahın küresel düzeydeki eşitsiz dağılımına yönelik mücadelenin zorunluluğunu tamamen göz ardı ederek, bölük pörçük reform talep eden yapılar haline geliyorlar. Kaynakların ve üretimin değeri düştükçe, merkez ülkelerin tüketicileri düşük maliyetli ürünlerden faydalanırken, diğer ülkeler gibi Türkiye de refahtan daha sınırlı bir pay alıyor. Bu denklem değişmek zorunda. Uluslararası Sendikalar Federasyonu'nun tüm üyeleri, kapitalizme karşıtı mücadeleleri bakımından birbiriyle eşit seviyede değil. Aslında bazıları, mevcut dünya düzenini de kabullenmiş durumda. Bunlar baş-

lıca görevleri, batıdaki emperyalist ülkelerce benimsetilen kültürel ve toplumsal konular üzerinden Küresel Güney'i eleştirmek olan birer STK gibi çalışıyorlar.

Batı tarafından üretilen toplumsal emperyalizm ve şovenizmi reddetmenin yaşamsal derecede önemli olduğunu düşünüyorum. Birçok durumda kendi yöneticileri ve üyelerinin maddi çıkarlarının iyileştirilmesi uğruna söz konusu federasyonlar, dünya çapında sömürülen kitleleri göz ardı ediyorlar. Tabi tüm federasyonlar birbirinin aynısı değil. Diğer yandan, refahın varıl ve yoksul ülkeler arasında daha eşitlikçi biçimde yeniden dağıtılması gerektiği konusunda ısrarlı girişimlerde bulunan kimi yaygın güçler de bulunuyor.

Mücadelenin reformcu mu yoksa devrimci mi olması gerektiği sorusuna gelirsek, işçilerin kapitalizme karşı günlük pratikler üzerinden her zaman bir mücadele yürüttüğünü söyleyebiliriz. İşçiler bu mücadeleyi, genelde sendikasız bir biçimde veya üyelerinin çıkarlarına karşı sağır dilsiz olan sendikaların çatısı altında sürdürüyor. İşçiler ücretlerini ve çalışma koşullarını iyileştirme bakımından son derece gayretli. Aslında işçiler bu çabalarıyla, refahın eşitlikçi biçimde dağıtıldığı sosyalist bir toplum arayışı içindeler. Sözümlü ettiğim işçilerin büyük bir bölümü, hayatta kalabilme becerileri, insan onuruna yaraşır günlük kazanç elde edip edememelerine bağlı olan, özellikle Asya, Afrika ve

Latin Amerika'daki işçiler. Mevcut verilere baktığımızda Dünya Bankası'nın, bir insanın hayatta kalabilmesi için günlük 1,90 ABD Doları'nı yeterli kabul ettiğini görüyoruz. Bizim bu yaklaşımı reddedip küresel refahın yeniden dağılımını talep etmemiz gerekiyor.

Yirminci yüzyılın başından beri Kautsky ve Lenin arasındaki reform mu devrim mi tartışması süregeliyor. Bu, İkinci ve Üçüncü Enternasyonal'deki ana ayrım noktası ve bir tür küresel sistemin ortaya çıkışı. İkinci Enternasyonal reformcu doğasını ilk olarak, toplumun dönüştürücü biçimine muhalefet ederek gösterdi. Aslında, buradaki aynı partiler savaşa muhalefet etmedi. Söz konusu partiler, bence reformcu kapitalizmden bir farkı olmayan evrimci sosyalizmle ilgiliydiler. Reformlar geliştirilirken, emperyalizme muhalefet ve refahın yeniden dağılımına yönelik talepler bu reformlara eşlik etmek zorunda. Geçtiğimiz 75 yılda gördüğümüz gibi, sosyal demokrasi, küresel kapitalizmi kontrol altına almada başarısız oldu. Batılı sosyal demokrat partiler, Türkiye, İran, Mısır gibi ülkelerden Avrupa ve ABD'ye aktarılan refahtan faydalandı. Bu reformcu partiler, benimsedikleri siyasal pozisyondan biraz fazlasını yapmalarından dolayı, küresel sefaletin ve gezegendeki çevresel yıkımın sorumluluğunu taşıyorlar. Sonuç olarak sosyal demokratlar, kapitalistlerden çok az farklı bir konuma geliyorlar; reform yalnızca kapitalizmin krizini uzatıyor.

Kriz de Küresel Güney'deki işçi ve köylüleri vuruyor. Böylece, reform mu devrim mi kritik sorusu, küresel kapitalizm tarafından sömürülen dünya nüfusunun yüzde 90'ı dikkate alınarak yanıtlanmak zorunda. Bu nedenle, yalnızca ulusal düzeydeki eşitsizliklere değil, aynı zamanda Küresel Güney'den refah elde edip, bunu zengin ülkelere aktaran küresel kapitalizme de karşı duracak bir eleştiri çerçevesi geliştirmek durumundayız. Sendikalar küresel kapitalizme yönelik karşı bir duruş geliştiremiyor. Bu nedenle, işçilerin çıkarlarını geliştirmek için işçi sınıfı yanlısı esaslı siyasal partiler gerekli. İşçi sınıfı yanlısı esaslı siyasal partilerin bir parti programına gereksinimleri olduğunu düşünüyor ve tabii ki sömürülen kitlelerin çıkarlarını temsil edecek siyasal yapıların kurulmaları gerektiğine inanıyorum.

Bu zamanlarda, dünya nüfusunun çoğunluğunu yani Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki işçi ve köylüleri temsil eden bir güç bulunmuyor. Sosyalist dönüşüm arayışında bazı hareketlerin ve hali hazırda kurulmakta olan bir takım partilerin olduğundan eminim. Önümüzdeki yıllarda bu hareketlerin gelişip yayıldıklarını göreceğiz. Böylece önümüzdeki yılların ana mücadelesi, daha adil bir toplumun kurulması için kapitalizme karşı mücadele olarak şekillenecek. Bağnaz kimlik siyaseti çağrılarını reddedip, sınıf temelli partileri geliştirmeliyiz. Kuzeyin zengin ülkelerinden, güneyin küresel kapitalizm tarafından sömür-

rülen yoksul ülkelere doğru olacak şekilde, refahın evrensel düzeyde yeniden dağılımına yönelik çağrılarını desteklemek zorundayız. Küresel kapitalizmi de emperyalist bir güç olarak görmek zorundayız. Küresel kapitalizm, güneyin yoksul ülkelerindeki kaynaklara ve emek gücüne elde koyan merkez veya yerleşimci ülkeler tarafından oluşturuluyor. Bu sisteme küresel emperyalist kapitalizm dememiz gerekiyor.

■ **Mücadelenin, reformcu veya devrimci yaklaşımları açısından baktığımızda, merkez, yarı çevre veya çevre ülkelerin sendikaları arasında bir ayırım yapabilir miyiz?**

Bu önemli bir soru. Özellikle üretim sektörlerinin baskın olduğu ve işçi sınıfının proleterleştiği Asya, Afrika ve Latin Amerika'da gelişim sergileyecek kapitalizmin geleceğinde göreceğimiz en önemli konunun öncelikle

bu olduğunu düşünüyorum. Farkında olunması gereken konulardan biri, bizler kentleşen bir dünyada yaşarken, dünya çapında 3 milyardan fazla insanın yaşamını kırsal bölgelerde sürdürdüğüdür. Türkiye de kentleşmesini sürdürüyor, fakat kırsal nüfus yoksullaşma ve ihmal edilme riskiyle karşı karşıya. Dünya kentleşse dahi, Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki kırsal nüfus hiç olmadığı kadar büyüdü. Mücadele biçimlerine yönelik önemli olan noktayı iyi kavramalıyız. Küresel Kuzey'in emperyalist ülkeleri toplam dünya nüfusunun yüzde 10 ile 15'ini oluşturuyor. Bu merkezin dışında kalan ülkeler 7,5 milyarlık dünya nüfusunun yüzde 85 ile 90'ını temsil ediyor. Bu nedenle, refahın dağılımını evrensel düzeyde nasıl eşitleyeceğimiz, sormamız gereken önemli bir soru olarak karşımızda duruyor. Sosyal demokrat bir biçimi, sefaleti sonlandırmaya ve gezegenin yağmalanmasını engellemeye öncülük edecek olsa bile, ben kapitalizm içi reformizme inanmıyorum. Brezilya, Hindistan, Güney Afrika ve başka yerlerde muhafazakâr hükümetler kurulmasının ötesinde militan işçi sınıfı hareketleri de filizleniyor. Fakat bu hareketler, kendi kolektif sınıf çıkarlarını geliştirecek güç ve parti disiplininin yoksunlar. Asgari çalışma sürelerini, mütevazı sosyal politika bileşenlerini ve benzeri düzenlemeleri beraberinde getiren reform programları, ulusal ve küresel eşitsizliklerin tersine çevrilmesinde başarılı olmadı. Aslında bugün,

Brezilya ve diğer yerlerdeki benzeri hükümetler sözünü ettiğimiz reformist kazanımları dahi ortadan kaldırmamanın yollarını arıyorlar. Hükümetler kapitalizmle karşılıklı tavizlere bağlı bir uzlaşma sağlamıştı. Güney Afrika'da ırk ayrımı rejiminin (Apartheid) sona ermesinin üzerinden 25 yıldan fazla süre geçmesine karşın, nüfusun çoğunluğu hala sefalet ve eşitsizlik içinde yaşıyor; aynı zamanda topraktan da yoksun halde. Diğer Afrika ülkelerindeki sefalet koşulları ise daha korkunç. 1990'larda reformist hükümetlerin kurulmaya başlamasının ardından, sağ kökenli kapitalizm yanlısı iktidarlara dönüş, işçi sınıfının yaşam koşullarını, bu reformcu partilerin yükselişinden önceki dönemden daha da kötüleştirdi. Bu durum da oldukça önemli bir sorunu beraberinde getiriyor. Sermaye sınıfı, sermaye veya çokuluslu sermaye, zengin ülkelerdeki ayrıcalıklarını savunmak için mücadele verecek. Aslında, Küresel Kuzey'in emper-

yalist ülkelerindeki işçiler, Türkiye gibi ülkelerde üretilen ucuz metalara erişimlerinde olduğu gibi, eşitsizliğin başlıca faydalanıcılarıdır. Bu nedenle, işçi sınıfı direnişinin devam ettiği esnada, bu direniş siyasal örgütlenme çatısı altında birleştirilmelidir, aksi halde somut kazanımlarda bir bütünlüşme sağlanamayacaktır. Küresel Kuzey'in emperyalist ülkelerinde kök salmış burjuvazi tarafından yönetilen bir dünyada yaşıyoruz. Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'daki finansal gücün maşaları tarafından kontrol edilen bu diktatörlüğe karşı mücadele edecek bir yapılanmanın oluşturulması gerekli. Çağımızda sosyalizmi göreceğiz, fakat bunun için işçilerin, somut yapılanmaların inşası aracılığıyla mücadele vermeleri gerekiyor. Sendikalar kaçınılmaz bir şekilde işçi örgütlemeleri ve kitle faaliyetlerinin merkezi. Fakat sendikalar, esaslı işçi sınıfı partileri olmadan başarıyı yakalayamayacaklar.